

CSÓRI SÁNDOR

Beszélgetések és álmok

Mitterand és Illyés

1982 nyarán látogatott el hazánkba Franciaország újonnan megválasztott köztársasági elnöke: Francois Mitterand.

Ha nem csal az emlékezetem, a bűnös trianoni békeszerződés elfogadása óta ő volt az első francia államfő, aki vaddarazsak kíséretében Magyarország földjére lépett. Nem tudom, milyen feltételei, óhajai és kikötései voltak, csupán azt tudom, hogy meghosszabbított otthonosságának érdekében nem vezető politikusokkal, Kádárékkal és Aczél Györgyékkel akart legelőször találkozni, hanem Illyés Gyulával. Érthető ez, hiszen az elnök nemcsak a hírért hallotta Illyésnek, de néhány könyvét is olvasta. Többek között a *Puszták népét* és az *Ebéd a kastélybant*. Nem beszélve a verseiről, amelyeket magas rangú francia költők fordítottak: Eluard, Guillevic, Frenaud. Mitterand tehát nemcsak politikusként akarta megismerni Magyarországot, hanem a művészet, a műveltség, a történelem és a közép-európai gondolkodás magaslatairól is.

Mitterand az első, hivatalos villásreggelijére ezért hívta meg Illyés Gyulát.

A találkozásuk utáni másnapon, homlokon csókolott egy vakmerő múzsa és azt súgta a fülembe, hogy hívjam föl Illyést és faggassam ki, miről beszéltek az elnökkel.

Már léptem is oda a telefonhoz és hívtam Illyést, aki nemrég egy nevezetes baráti társaság előtt kijelentette, hogy saját kamarillája titkárának engem akar kinevezni: fizetés persze nincs, se illatosított zsebkendők, sőt meg kell tanulnom a filozofikus köhögés minden fortélyát.

- Elfogadja a megbízatást? – kérdezte tőlem Illyés uralkodói humorával.

- Nem, nem fogadhatom el, mert én önfejű vagyok, és mérgemben megrágom a tárgyalóasztalt is.

- Semmi gond, Flóra asszony majd magát is ráncba szedi...

Az emlékezés itt megszakadt, mert fölvette Illyés a telefont.

- Ki beszél, amott?

- Csóri Sándor – mondtam neki a megszokott lámpalázzal.

- Valami baj van?

- Csak a megszokottak. De szeretném megtudni, hogyan zajlott le a történelmi villásreggeli?

- Ugorj föl hozzám! Várlak!

Fél óra múlva ott ültem már a kamarillát vezető kár fölavatatlan székén, kezemben egy kupica pálinkával.

Koccintottunk.

- Tehát Mitterand – itta ki a pálinkát Illyés – Ha hiszed, ha nem, öt perc múlva már Trianonról beszélgettünk. Azt mondta az elnök, hogy Trianon az egy mocskos dolog volt. Egy mocskos ügy!

- És még...?

- Mást nem mondott!

Szégyenünkben egyszerre hajtottuk le a fejünket Illyéssel.

- Hát, igen! – kezdtem el újra dadogni... Lehet, hogy két-három perccig bűnösnek is érezhette magát az elnök. Az elődei, Clemanceau-val az élen, úgy osztottak igazságot, hogy például az Ipoly folyónkat, hajózható folyóként tüntették fel térképeiken a földrajzi szakértők.

Végül, még így is hálásak voltunk Mitterand elnöknek, hogy francia létére, Trianont mocskos ügynek nevezte!

Két-három hónappal később egyik Franciaországban élő 56-os magyar költő barátom beszámolt Mitterand elnök újabb kitérüléséről. Az elnök saját hazájában megismételte, hogy Trianon az egy mocskos ügy volt, amely megszülte a második világháborút, az emberiség történelmének legszörnyűbb botrányát. Ha mára megértettük is ezt, következményeit nem hozhatjuk helyre, hisz Trianonban eleven húsba vágtunk bele nagy késekkel, ezt „helyrehozni” csak így tudnánk ma is. Egyetlen lehetőségünk maradt: Trianon sok évtizedes következményeinek a kezelése, gyógyítása.

Egy francia államelnöktől jó volt hallani ezeket a reményt szülő mondatokat. Jó volt, mert mi, magyarok is így gondoljuk ezt, hiszen Trianon nem múltbeli, lezárt eseménye az Időnek, hanem mindennapos botránya.

Beleszövődik még az álmainkba is.

Három héttel ezelőtt azt álmodtam, hogy Sütő Andrással ballagunk Farkaslaka felé. Ő egy talicskát tol,

én pedig egy biciklit. Egyszer csak megtorpan András.

- Odanézz! – mondja nekem. – Oda, a sűrűsége! Öngyilkosok! Egy nő, meg egy férfi!

Ahogy közelebb érünk hozzájuk, egyszerre ismerjük föl a két alakot: a férfi Ceaușescu, az asszony pedig a felesége, Elena.

Ötlépésnyire állunk meg tőlük.

- Te, ezek szalmabábuk – mondom elcsodálkozva. Könnyedén himbálóznak. Gyere, tapogassuk meg a lábszárukat.

- Megyek inkább gombászni.

András kettőt-hármat lép és egy kasza esik le elé a magasból.

- Gyere, kotródjunk innen, a kasza rosszat jelent.

Erre a babonás mondatra ébredtem föl. Aznap jutott el hozzám a hír, hogy a Székelyföldön ötven magyar tisztségviselőt bocsátottak el az állásukból: tanítót, tanfelügyelőt, közigazgatási szakembert. A románok már most gondoskodnak arról, hogy a székelység ne teremthessen magának semmiféle autonómiát. Ugyanígy gondolkodnak rólunk a szlovákok, a szerbek, az ukránok. A termőre forduló fát már az első virágzása idején megnyomorítják. Trianon, kilencven év után is előre dolgozik. Hiába fényeskedik az Európai Unió, hiába nyílnak panaszirodák, a Mitterand által emlegetett gyógyítás sehol se folyik.

*

Folytassam?
Folytatom.

Milán Kundera idézetével állok Mitterand mögé. Leveszem a polcra *A felejtés és a nevetés* című könyvét, ezt az 1993-ban magyarul is megjelentetett könyvét, s megkeresem benne egyik történéssel folytatott eszmecserejét. A történést Milán Hüblnek hívták. Gustáv Husák elnöklése alatt Kundera lakásában üldögélnek és a hradzsini toronyrácokat nézegetik. Egyszerre csak a vastag szemüvegű Milán Hübl elkezd beszélni. S úgy beszél, mintha egy fekete holló toporogna a szíve körül. Ezt mondja: *A nemzeteket úgy likvidálják, hogy legelőször elveszik az emlékezetüket. Megsemmisítik a könyveiket, műveltségüket, történelmüket. És valaki másféle könyveket ír, más műveltséget nyújt, és más történelmet gondol ki nekik. A nemzet aztán lassan nem érti jelenét, és elfelejti múltját. A környező világ pedig sokkal hamarabb felejt.*

Hát a nyelv?

Azt minek vennék el tőlük? Pusztá folklorrá válik, és előbb-utóbb halállal kimúlik.

*

Világos, de kétféle beszéd a kisebbségbe taszított, töredékes népek jövőjéről. Melyiket fogadjuk el iránymutatónak? Reménykedjünk a francia elnök, Mitterand látomásában, vagy higgyünk inkább Kundera barátjának? Mitterand kimondatlanul is az autonómiáról beszélt, a cseh történész pedig a lassú elhalásról, megsemmisülésről.

Álljunk végre mi is a tükör elé!

